

YHDESSÄ KESTÄVÄÄ ELINVOIMAA POHJOIS-POHJANMAALLE JA LAPPIIN

Sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävää arjen turvaa

Sisällys

1. Tarve ja tausta	2
1.1. Arjen turvaa -toimintamallin pilotoinnin ja jalkauttamisen kokemukset	2
1.2. Rakenneuudistus, megatrendit ja ilkeät ilmiöt haastavat pohjoisia maakuntia	4
2. Päämääränä asukkaiden hyvä elämä asuinpaikasta riippumatta sekä hyvinvoivat ja elinvoimaiset paikallisyhteisöt	5
2.1. Hyvillä käytännöillä vastataan paikallisiin haasteisiin	5
2.2. Verkostot tukevat asukkaiden hyvinvointia	5
2.3. Kokemustieto ja verkostojen tunnetuksi tekeminen viestinnän keinoin	6
3. Työpaketit	7
3.1. Arjen turvaa -työkalupakki	7
3.2. Arjen turvaa -verkostot	7
3.3. Arjen turvaa -viestintä	8
4. Yhteys Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmaan sekä alueelliseen ohjelmaan tai paikalliseen strategiaan	9
5. Toiminta-alue, kohderyhmä ja hyödynsaajat sekä aikataulu	11
6. Hankkeen toteutumisen arviointi ja toiminnan jatkaminen hankkeen päättymisen jälkeen	13
7. Tiedottaminen	15
8. Kustannukset ja rahoitus	16

1. Tarve ja tausta

1.1. Arjen turvaa -toimintamallin pilotoinnin ja jalkauttamisen kokemukset

Hanketoiminta arjen turvallisuuden teemasta käynnistyi Lapissa vuonna 2009. Tuolloin nähtiin, että kuntien sosiaali- ja terveystoimen menot kasvavat rajusti ja vievät yhä suuremman osan kuntien talousarviovaroista. Taloudellisissa paineissa kuntien toiminnan painopiste oli lakisääteisten korjaavien palvelujen toteutuksessa, jolloin ennakoiava toiminta asukkaiden hyvinvoinnin ja turvallisuuden lisäämiseksi oli toissijaista. Toimintaa oli tehostettava ja kustannusten kasvua hillittävä.

Maaseudun arjen turvaverkosto -hankkeessa mallinnettiin laaja-alaisen hyvinvointi- ja arjen turvallisuuden alueellisen yhteistyön toimintamalli ja Arjen turvaa kunnissa -hankkeessa vastaava paikallinen yhteistoimintamalli. Toimintamallien tarkoituksena on koota kunnissa toimijat verkostoon, yhdistää niiden resurssit ja kohdentaa niitä koordinoitusti yhdessä määriteltäviin tarpeisiin. Kolmannessa hankkeessa Maaseudun arjen palveluverkostossa ”arjen turvaa”-toimintamallia jalkautettiin Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan kuntiin eli päästiin laaja-alaisesti käytännössä kokeilemaan toimintamallia kuntien arjessa.

Hankkeiden tulokset ovat osoittaneet, että maaseutukylissä on enemmän kolmannen sektorin palveluntarjoajia kuin on kunnissa tiedostettu. Hankkeissa on myös todettu ja todennettu, että **yhteistoiminnan keinoin, yhdistämällä alueelliset ja paikalliset resurssit on mahdollista tuottaa harvaan asutulle maaseudulle olemassa olevilla resursseilla enemmän hyvinvointia ja turvallisuutta lisääviä palveluja kuin aikaisemmin**. Sopimuksellisesti toteutettava yhteistoiminta tukee merkittävästi kuntaa ja vahvistaa paikallista järjestö- ja elinkeinoelämää.

Kolmannessa toimintamallin jalkautushankkeessa 2017-2019 oli mukana 35 Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin kuntaa. Hankkeen loppuvaiheessa toteutettiin kysely, jossa kunnilta kysyttiin kokemuksia verkostotoiminnasta.

Kuntien kokemuksia:

- Olemassa olevien resurssien suuntaaminen paikallisiin tarpeisiin on lisännyt ihmisten kokemaa hyvinvointia ja turvallisuutta.
- Resurssien kokoaminen ja niiden käytön koordinointi on tuonut taloudellisia säästöjä ja tuettu yhteisöllisyyttä.
- Verkostoista ja uusista kumppanuuksista on saatu vertaistukea ja ideoita, joita on voitu soveltaa paikalliseen kontekstiin. Paikallisyhteisöt ovat erilaisia, mutta kehittämistarpeet ovat saman tyyppisiä.
- Hyvinvoinnin edistämisen kokonaiskuva paikallis- ja aluetasolla on laajentunut uusien verkostojen ja kumppanuuksien myötä. Maakunta- ja paikallistason toimijoiden yhteistyössä on kehitetty paikallista ja alueellista hyvinvointia ja hyvinvointityön käytäntöjä.
- Tietoa ja kokemuksia on jaettu sellaisista uusista ja hyödyllisistä työtavoista ja -välineistä, jotka tukevat kuntayhteisöissä tehtävää hyvinvointia ja elinvoimaa edistävää työtä.

- Toiminta on jäsentänyt hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työtä (hyte) merkittävästi, lisännyt arvostusta ja näkyvyyttä sekä tehnyt tutuksi hyvinvointityötä, yhdyspintoja, erilaisia toimijoita ja kunnan hyte-ryhmän toimintaa.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL tekee parhaillaan tutkimusta arjen turvan mallin edellä mainituista vaikutuksista ja tutkimuksen pohjalta maaseutupoliittisia politiikkasuosituksia paikallis-, alue- ja kansalliselle tasolle.

Kyselyssä selvisi myös pullonkauloja sekä kehittämiskohteita ja -tarpeita:

- Hyviä käytäntöjä on kaikissa kunnissa, mutta niitä ei tunneta ja osata hyödyntää muissa kunnissa.
- Hyviä käytäntöjä varten on erilaisia materiaalipankkeja, mutta hyvät käytännöt eivät riittävän hyvin leviä niiden kautta. Niiden tunnistamiseen, luokitteluun ja paikallisiin olosuhteisiin soveltamiseen sekä käyttöön ottoon tarvitaan tukea.
- Usein hyvinvoinnin koordinointi on yksittäisten työntekijöiden vastuulla. Kuntien työntekijät ovat yksinäisiä puurtajia. Asukkaiden hyvinvoinnin edistämiseksi tarvitaan yhteistyöverkostoja, joissa erilaisia ideoita voi yhdessä työstää ja toteuttaa.
- Hyvien käytäntöjen yhdessä kehittämiseen ja verkostojen rakentamiseen tarvitaan entistä enemmän tukea.

Esimerkkejä innovatiivisista toimintaideoista ovat älykkäät julkiset hankinnat, osallistava budjetointi, vaikeasti työllistyvien uudet työllistymismallit, elinvoimasopimukset sekä koettua hyvinvointia ja osallisuutta edistävän hyvinvointitiedon käyttö paikallistason strategisessa johtamisessa ja hyvinvoinnin edistämisessä.

Asukkaiden hyvinvoinnin edistämiseksi tarvitaan paikallisen palautteen perusteella:

- Tukea, jotta hyvinvointityö saadaan osaksi yhteistä tahtotilaa ja päivittäistä työtä - näin saadaan hyte-työllä lisää vaikuttavuutta asukkaiden arkeen.
- Mahdollisuutta jakaa hyviä käytäntöjä ja kehittää niitä yhdessä.
- Mahdollisuutta tehdä alueellista yhteistyötä ja yhdessä kehittämistä maakunnallisten toimijoiden kanssa.
- Asukkaiden koetun hyvinvoinnin, osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien kehittämiseen liittyvää osaamista.
- Tietoa, mitä osallisuus on toiminnan eri tasoilla (kuten paikallisyhteisöt, kunnat, maakunnat), sekä millaista on niihin liittyvä viestintä ja tiedottaminen.
- Tukea turvallisuuden edistämiseen.
- Tukea turvallisuuden määrittelyyn – mitä se tarkoittaa eri paikkakunnilla ja miten sitä voidaan parantaa.

Vaikka kuntien välinen yhteistyö ei ollut hankkeessa painopisteenä, saadun palautteiden mukaan juuri kuntien keskinäisen yhteistyön kehittäminen ja kunta-maakunta -yhdyspinta-asiat ovat tärkeitä asukkaiden hyvinvointia edistäviä tekijöitä. Jotta saadaan yhteisiä toimintamalleja, työkaluja ja vertailtavaa tietoa, on yhteistyötä jatkossa edelleen tiivistettävä. **Oleellista on se, miten hyviä käytäntöjä voidaan paikallisyhteisöjen, kuntien, maakuntien ja kumppaneiden välisessä yhteistyössä yhdessä jalostaa ja soveltaa paikallisiin ja alueellisiin tarpeisiin.**

1.2. Rakenneuudistus, megatrendit ja ilkeät ilmiöt haastavat pohjoisia maakuntia

Valmisteilla oleva maakuntauudistus on Suomen hallintohistorian suurimmista ja vaativimmista muutoksista. Yksi sen toteutuksen tavoitteista on uudistaa paitsi rakenteita myös toimintamalleja tavoilla, jotka auttavat meitä kehittämään alueitamme tulevina vuosina. Resursseja kokoava ja osallistava toimintatapa sopii paitsi hyte-työhön yhtä hyvin myös alueelliseen kehittämistoimintaan. Resursseja kokoava ja osallisuuteen perustuva toimintatapa sopii asukkaiden koettua hyvinvointia edistävään työhön sekä alueelliseen kehittämistoimintaan riippumatta maakuntauudistuksen toteutumisesta.

Aikaisemmissa hankkeissa havaittiin, että kestäviä ja kauaskantoisia ratkaisuja ei aina onnistuta tekemään reagoimalla olemassa oleviin ongelmiin. On tiedostettava myös tulevaisuuden haasteet ja varauduttava niihin. Pohjois-Suomen maaseutua vahvasti haastavia ilmiöitä ja trendejä ovat:

- Väestörakenteen muutos ja kaupungistuminen
 - o Ikäihmisten suhteellinen määrä kasvaa ja nuoret hakeutuvat kaupunkeihin, pois maaseudulta; huoltosuhde heikkenee ja kuntien verotulot vähenevät samalla kun palveluiden käyttö lisääntyy
- Työn murros
 - o Perinteiset elinkeinot muuttuvat ja työpaikat niiden parissa vähenevät, uudet työnteke-
misen tavat ja muodot
-> mistä uudenlaista työtä ja toimeentuloa maaseudulle ja etenkin vaikeassa työmarkki-
natilanteessa oleville maaseudun asukkaille
- Digitalisaatio
 - o Digitalisaatio muuttaa paitsi työn tekemisen tapoja myös palveluiden tarjontaa. Tämä synnyttää haasteita osaamiselle ja tietoverkkojen kattavuudelle sekä palveluvalikoimalle.
- Ilmastonmuutos
 - o Ilmaston lämpenemisen ehkäisemiseksi Suomi on sitoutunut vähentämään hiilidioksidipäästöjä ja lisäämään hiilinieluaan

Oleellinen kysymys on, miten turvataan pitkien etäisyyksien ja harvaan asutun alueen elinvoimaisuus ja asukkaiden hyvinvointi muuttuvassa toimintaympäristössä. **Arjen turvan toimintamallin tärkeä kehittämiskohde on merkittävien muutostekijöiden tunnistaminen ja niihin valmistautuminen kuntien, yritysten ja kolmannen sektorin yhteistyönä.**

2. Päämääränä asukkaiden hyvä elämä asuinpaikasta riippumatta sekä hyvinvoivat ja elinvoimaiset paikallisyhteisöt

Pohjoisten maakuntien päämääränä on luoda kestävää elinvoimaa ja hyvinvointia pohjoisimmassa Suomessa. Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin maakuntaohjelmissa korostetaan maakuntien pärjäämistä kokonaisuutena, jossa ihmisten hyvinvoinnista ja alueen elinvoimasta pitää huolehtia kestävällä tavalla.

Tämän hankkeen tehtävä on vastata muuttuvan toimintaympäristön asettamiin haasteisiin ja rakentaa uutta paikallisuuteen ja yhteisöjen muutosjoustavuuden (resilienssin) vahvistamiseen perustuvia toimintatapoja. Riippumatta siitä tuleeko maakuntauudistus, huomio on kiinnitettävä kylä- ja kuntayhteisöihin. Ihmiset asuvat, elävät, osallistuvat ja työskentelevät paikallistasolla. Asukkaiden hyvinvoinnin ja elinvoiman keskeiset elementit ovat työ- ja toimeentulo, etä- ja lähipalvelut sekä osallisuus ja yhteisöllisyys. Hyvinvointityö on laaja-alaista, asukkaiden koettua hyvinvointia, osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia edistävää.

Hankkeen toiminnan keskiössä on asukas, jonka hyvinvoinnin edistäminen edellyttää paikallisen tiedon (indikaattoritieto ja kokemustieto) kokoamista ja tulkintaa eri toimijoiden yhteistyönä. Paikallisesta tiedosta johdetut toimenpiteet ovat yhteisen kehittämistyön lähtökohta. Hyvinvointityön tavoitteet on kirjattu eri toimijoiden pitkän aikavälin suunnitelmiin, joita esimerkiksi ovat järjestöjen strategiat, kyläsuunnitelmat, kuntastrategiat ja hyvinvointikertomukset. Päämäärän, tavoitteiden ja konkreettisten toimenpiteiden hahmottamiseksi, tämän hankesuunnitelman valmisteluvaiheessa on perehdytty laajasti ko. suunnitelmiin.

Hankeen päämääränä on antaa paikallisyhteisöille työkaluja tiedolla johtamiseen ja asukkaille osallistumismahdollisuuksia, luoda paikallisia hyte- ja muuta kehittämistyötä tukevia verkostoja ja tukea hyvien käytäntöjen käyttöönottoa asukkaiden hyvinvoinnin edistämiseksi.

Päämäärään päästään seuraavien tavoitteiden kautta:

2.1. Hyvillä käytännöillä vastataan paikallisiin haasteisiin

- Tuetaan verkostomaisen toiminnan ja koordinaation kautta hyvien käytäntöjen leviämistä ja käyttöönottoa paikallisyhteisöjen ja kuntien välillä.
- Tuetaan sosiaalisesti kestävä talouden toimintatapojen rakentumista muun muassa älykkäiden julkisten hankintojen ja erilaisten uusien kumppanuuksien (eri toimijat, asukkaat, yhdyspinnat).

2.2. Verkostot tukevat asukkaiden hyvinvointia

- Asukkaiden hyvinvointia edistävää toimintaa tehdään verkostoissa yli kuntien, sektorien ja hallinnon alojen rajojen.
- Hyvinvointityön tavoitteet on kirjattu eri toimijoiden/yhteisöjen pitkän aikavälin suunnitelmiin (kuntien kuntastrategiat, hyvinvointisuunnitelmat) ja hyvinvointityö tunnistetaan osaksi eri toimijoiden toimintaa.

2.3. Kokemustieto ja verkostojen tunnetuksi tekeminen viestinnän keinoin

- Viestintä on keskeinen väline hankkeen ydintehtävän eli olemassa olevien resurssien koordinaatiossa ja yhteen sovittamisessa.
- Viestinnän keskiössä on hyvät käytännöt ja eri teemaverkostojen toiminta. Viestinnän avulla tuodaan esille mahdollisuuksia, joita yhdessä voidaan ottaa käyttöön ja jatkojalostaa.
- Tavoitteena on viestiä hankkeen toiminnoista ennakoivasti, innostavasti ja vaikuttavasti eri kanavia hyödyntäen.
- Hankkeen viestintä on suunnitelmallista ja säännöllistä. Viestintä kohdentuu sekä sisäisesti että hankkeen ulkopuolisiin toimijoihin.
- Hankkeen päätyttyä arjen turvan toiminta ja toimintatavat tunnetaan hyvin sekä keskushallinnossa että kaikissa Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan kunnissa ja järjestöissä/järjestötoimikunnissa.

3. Työpaketit

3.1. Arjen turvaa -työkalupakki

Työpaketissa kootaan digitaalinen työkalupakki arjen turvaa toiminnan toteuttamisen tueksi ja idealäheteeksi.

- Kootaan, luokitellaan, dokumentoidaan ja tallennetaan aikaisempien hankkeiden aikana havaittuja resurssitehokkaita ja verkostoyhteistyönä toteutettuja toimintatapoja. Lisäksi haetaan kumppanuuksia sellaisten hankkeiden kanssa, jotka kehittävät ko. teeman substanssia.
- Hyödynnetään soveltuvin osin 2019 THL:n arjen turvan tutkimushankkeesta valmistuvia maaseutupoliittisia politiikkasuosituksia.
- Dokumentointi toteutetaan kiinnostavalla ja tuoreella tavalla graafisia ym. tarpeellisia asiantuntijapalveluja hyödyntäen. Taltiointi voi sisältää kuvitusta, videoklippejä, animaatiota yms.
- Työkalut/aineistot luokitellaan selkeästi teemoittain.
- Aineistot tallennetaan jollekin jo olemassa olevalle sopivalle ja helposti löydettävälle alustalle kanssa (esim. Kuntaliitto) ja sen hankkeen jälkeisestä ylläpidosta ja päivittämisestä sovitaan.
- Työkalupakkia markkinoidaan näkyvästi.

3.2. Arjen turvaa -verkostot

Tuloksena on maakunnallisia ja ylimaakunnallisia arjen turvaa-työkaluja käyttäviä teemaverkostoja, jotka jatkavat toimintaansa hankkeen päätyttyäkin.

Järjestetään teemoitettuja tilaisuuksia, joiden tavoitteena on hyvien toimintatapojen (arjen turvaa-työkalujen) tunnetuksi tekeminen ja käyttöön ottaminen erilaisissa verkostoissa. Tilaisuudet tarjoavat myös vertaistukea verkostotoimijoille.

- Järjestetään sekä maakunnallisia että ylimaakunnallisia teemoitettuja tilaisuuksia. Pääpaino on koko alueen/kahden maakunnan toimijat kattavissa tilaisuuksissa.
 - Paikallisista tarpeista kumpuavia teemaverkostoja perustetaan seuraaviin teemoihin:
 - osallisuus/yhteisöllisyys
 - päihde ja mielenterveys
 - lähi-, etä-, ja kotiin vietävät palvelut
 - lasten, nuorten ja perheiden tukeminen
 - koettu hyvinvointi ja turvallisuus
 - On mahdollista, että hankkeen aikana nousee esille tarve jokeriteemoille.
- Tilaisuuksia voidaan tarvittaessa järjestää myös rajatumille kohderyhmille esim. kuntajohtajat
- Tilaisuudet voivat olla työpajoja, seminaareja, paneeleja, keskusteluja, toiminnallisia tapahtumia, törmäytyksiä. Tavoitteena on saada aikaan mielenkiintoisia, innostavia ja antoisia verkostopäiviä ja -kohtaamisia hyvien käytäntöjen jakamiseksi, jatkojalostamiseksi ja käyttöön oton tukemiseksi.
- Osa ”tilaisuuksista” voidaan toteuttaa etäyhteyksin tai webinaareina.
- Tilaisuuksien teemat nousevat Arjen turvaa-työkalupakista, uusien maakuntien tekeillä olevista hyvinvointikertomuksista ja THL:n tekeillä olevista politiikkasuosituksista sekä mukana olevien kuntien toivomuksista ja tarpeista.

- Tilaisuudet ovat pääsääntöisesti fasilitoituja ja dialogisia. Niiden toteutukseen aktivoidaan mahdollisimman paljon järjestöjen, kyläyhdistysten ja kuntien voimavaroja.
- Tilaisuuksia (konkreettisia kohtaamisia) järjestetään vähintään 30 hankeaikana (keskimäärin 1/kk)
- Kaikista tilaisuuksista kerätään palaute, jota hyödynnetään seuraavien tilaisuuksien suunnittelussa ja toteutuksessa.

3.3. Arjen turvaa -viestintä

- Hanke on pääsääntöisesti eri kohderyhmille suuntautuvaa viestintää. Hankkeessa mukana olevien tahojen välisessä sisäisessä viestinnässä otetaan käyttöön tarkoitukseen sopivat sähköiset välineet ja toimintamuodot (uutiskirjeet, blogit, FB jne.).
- Määritellään ohjausryhmässä keskeisimmät viestinnän kohderyhmä. Lähtökohtaisesti niitä ovat keskushallinnossa STM, MMM ja SM, valtakunnallisista toimijoista Kuntaliitto, SPR, MLL, THL, LUKE, MANE, pohjoissuomalaiset kunnat ja niissä toimivat alueelliset ja paikalliset järjestöt
- Laaditaan selkeät viestintäsuunnitelmat kohderyhmittäin. Viestintää tehdään monipuolisella välinevalikoimalla sähköisessä mediassa, perinteisessä mediassa sekä tilaisuuksin ja tapaamisin.
- Toteutetaan viestintäsuunnitelmat.
- Viestinnän vaikuttavuutta mitataan sähköisessä mediassa kävijämäärin sekä hankkeen alussa ja lopussa tehtävällä kyselyllä.
- Viestinnän välineitä ovat some-kanavat, uutiskirjeet sekä verkoston seudulliset, maakunnalliset ja maakuntien väliset tapaamiset sekä fyysisesti että digitaalisen välinein (esim. skype).

4. Yhteys Manner-Suomen maaseudun kehittämishjelmaan sekä alueelliseen ohjelmaan tai paikalliseen strategiaan

Manner-Suomen maaseudun kehittämishjelman päämäärä on luoda kasvua ja kehitystä sekä tuoda hyvinvointia koko Suomelle, jotta voisimme hyvin. Tässä päämäärässä hankkeiden tehtävä on väyliä parannuksia ihmisten arkeen omassa elinympäristössään. Tämä hanke keskittyy kehittämishjelman tavoitteista erityisesti palvelujen lisäämiseen, kestävyteen ja elinvoimaisuuteen.

Manner-Suomen maaseutuohjelma korostaa, että palvelujen keskittyessä tulee löytää uusia keinoja palvelujen tarjoamiseksi. Entistä tärkeämpään on, miten asukkaat pääsevät vaikuttamaan itseään, elinympäristöään ja palvelujaan koskevaan suunnitteluun. Väestörakenteen ikääntyessä tarvitaan kotona asumista tukevia ja yksinäisyyttä ehkäiseviä palveluja ja toimintoja, mutta samalla pitää vaikuttaa nuorten ihmisten asumishalukkuuteen maaseudulla. Maaseudulla tarvitaan sekä pitovoimaa että elinvoimaa. Elinvoimainen maaseutu houkuttelee myös uusia asukkaita ja hyödyntää maaseudulla pistäytyjiä ja vapaa-ajanasujia.

Manner-Suomen maaseutuohjelmassa tämä hanke kohdentuu toimintalinjaan 7 ”Peruspalvelut ja kylien kunnostus maaseutualueilla” ja siinä erityisesti kohtaan 7.4 ”investoinnit maaseutuväestölle suunnattujen paikallisten peruspalvelujen, vapaa-aika ja kulttuuri mukaan luettuina, ja niihin liittyvän infrastruktuurin perustamiseen, parantamiseen tai laajentamiseen”. Toimenpiteen tavoitteena on lisätä maaseutualueiden kestävyttä ja elinvoimaisuutta. Tavoitteena on parantaa maaseudulla toimivien palvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta (mukaan lukien kulttuuri- ja vapaa-ajanpalvelut, yritysten palvelut ja valmiudet tietoyhteiskunnan hyödyntämiseen), lisätä asuinympäristön ekologisuutta ja turvallisuutta, parantaa maaseudun infrastruktuuria sekä kehittää kylien yhteisöllisyyttä, osallisuutta ja vaikuttamisen mahdollisuuksia.

Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin alueellisissa maaseudun kehittämishjelmissä 2014–2020 on molemmissa nostettu yhdeksi keskeiseksi maaseudun elinvoimaisuuden teemaksi asuinmaaseudun kehittäminen, jossa elämänlaatu, sosiaalinen ja alueellinen tasa-arvoisuus korostuvat. Hyvä arki koostuu asumisesta, saavutettavuudesta, mielekkästä työstä, riittävästä toimeentulosta, elävästä yhteisöllisyydestä ja kulttuurista sekä mahdollisuudesta vaikuttaa ympäristöön ja yhteisöön.

Molempien maakuntien maakuntaohjelmissä ja maaseutupoliittisissa ohjelmissä korostuu se, että alueilla halutaan tehdä tulevaisuutta itse ja huolehtia siitä, että maaseudulla asuvien ihmisten elinolot paranevat ja maaseutu ympäristön viihtyisyys ja vetovoimaisuus lisääntyy. Globaalin maailman megatrendeihin ja muuttuvat toimintaympäristön haasteisiin vastaamisessa korostuvat osallisuus, kestävyys ja älykkäät ratkaisut.

Arjen turvan -toimintamallia on kehitetty pitkäjänteisesti maaseutupoliittisilla rahoituksilla alkaen vuodesta 2009 lähtien:

- Maaseudun arjen turvaverkosto -hanke 2009-2011, maa- ja metsätalousministeriö (Lapin alueellinen arjen turvan verkostomainen toimintatapa)
- Arjen turvaa kunnissa 2012-2014, Maaseuturahasto (Arjen turvan mallin –pilotointi neljässä Lapin ja yhdessä Pohjois-Pohjanmaan kunnassa)
- Maaseudun arjen palveluverkosto -hanke 2016-2018, Maaseuturahasto (Arjen turvan mallin levittäminen 35 kuntaan Lapissa (20) ja Pohjois-Pohjanmaalla (15)).

- Sisältöä, osaamista ja arvioitua tietoa kuntien elinvoimaisuuteen, hyvinvointi- ja turvallisuustyön uudistamiseen (SOIHTU) -tutkimushanke 2017-2019. Rahoittaja: maa- ja metsätalousministeriö. Toteuttaja: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (Arjen turvan mallin vaikutusten arviointi koetun hyvinvoinnin ja turvallisuudesta ja mallin taloudellisista vaikutuksista. Tutkimushankkeessa tehdään myös maaseutupoliittiset politiikkasuositukset maa- ja metsätalousministeriön ja maaseutupoliittisen neuvoston MANE pyynnöstä)

Arjen turvan toimintamalli perustuu verkostomaisuuteen ja olemassa olevien resurssien yhteensovittamiseen. Arjen turvan mallin kehittämisessä ja toteutuksessa sekä yhteistyöverkostoissa on ollut viimeisen kymmenen vuoden aikana kymmeniä paikallisia, alueellisia ja kansallisia hankkeita. Viimeisimpänä mm. Kylien monipalvelujen kehittäminen (Meri-Lappi), Palveluportaat (Koillismaa), Arktisen biotalouden -hanke ja Maaseutuklusterin viestintä -hanke.

Arjen turvan toimintamallin kytkeytymistä kansalliseen, alueelliseen ja paikalliseen kehittämistyöhön edistää myös se, että malli on suositeltuna hyvänä käytäntönä monissa kansallisissa ja alueellisissa strategioissa ja ohjelmissa (esimerkiksi Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelmassa 2014–2020).

5. Toiminta-alue, kohderyhmä ja hyödynsaajat sekä aikataulu

Toteutustapa

Hanke toteutetaan kahden maakunnan, Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin yhteishankkeena niin, että Pohjois-Pohjanmaan liitto toimii hankkeen omistajana ja hallinnoijana. Tavoitteena on saada mukaan kaikkiaan 40 kuntaa 51:sta pohjoisimman suomen kunnista (Pohjois-Pohjanmaa 30, Lappi 21 kuntaa).

Hankehenkilöstöön muodostuu verkostojohtajan lisäksi kahdesta verkostokoordinaattorista/-ohjaajasta ja verkostoassistentista. Verkostojohtaja vastaa koko kokonaisuuden toteutuksesta suunnitelman mukaisesti, yhteyksistä kansalliselle tasolle, maakunnallisten verkostojen toiminnasta sekä viestinnästä. Verkostokoordinaattorit vastaavat kunnille annettavasta tuesta verkostojen rakentamisessa, toimintojen käynnistämisessä, hyvien toimintatapojen käyttöön ottamisessa ja dialogisen toimintatavan käyttöönottamisessa. Koordinaattorit sijoitetaan kumpaankin maakuntaan. Verkostoassistentti vastaa hankkeen taloudenpidosta, sihteerin tehtävistä ja avustaa tilaisuuksien ja tapahtumien järjestämisessä. Hankehenkilöstön työpanos jakautuu tasaisesti molempiin maakuntiin.

Hankkeen ohjausryhmä koostuu kuntien, maakunnan liittojen, ELY-keskuksen, muiden viranomaisten ja järjestöjen edustajista, yhteensä 12 henkilöä. Ohjausryhmä huolehtii rahoituspäätöksessä sille annetuista tehtävistä.

Johtoryhmä koostuu keskushallinnon ja alueiden toimijoista. Johtoryhmän tehtävänä on ohjata toimintaa valtakunnallisten linjausten ja politiikkojen mukaiseksi. Johtoryhmän avulla hankkeen tuloksia ja hyviä käytäntöjä saadaan esille kansallisiin ja alueellisiin ohjelmiin sekä seminaareihin. Johtoryhmään kuuluu edustajat seuraavista tahoista: MMM, SM, STM, THL, LUKE, SPR, maakuntaliitot, aluehallintovirastot, ELY-keskukset, poliisilaitokset, sosiaali- ja terveysturvayhdistykset.

Hankkeen oman toiminnan periaatteena on verkostomainen toimintatapa. Työsuunnitelma tehdään ja toteutetaan verkostossa. Päävastuu on kunnissa, hanke tukee osaamisellaan ja resursseillaan kunnissa ja niiden verkostoissa suunniteltua toimintaa.

Toiminta-alue

Lapin ja Pohjois-Pohjanmaa kunnat (pyydetään aiesopimukset mukaan liittyviltä kunnilta)

Kohderyhmät

Asukkaat ovat keskeisin kohderyhmä, jotka eivät ole vain kohde, vaan aktiivisia toimijoita yhdessä muiden paikallisten ja alueellisten toimijoiden kanssa.

Muut toimijat ovat kohderyhmää siltä osin, että heidän kanssaan haetaan uutta toimintakulttuuria ja hyviä käytäntöjä asukkaiden hyvinvoinnin ja alueen elinvoiman lisäämiseksi.

Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin kunnat

Kuntien paikalliset kumppanit mm. kyläyhdistykset, järjestöt, seurakunnat, yritykset, oppilaitokset ja hankkeet

Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin liitot

Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin alueelliset toimijat mm. sote- ja maakuntavalmistelu, koulutus- ja tutkimuslaitokset, Lappilaiset kylät ry, Pohjois-Pohjanmaan kylät ry, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan sosiaali- ja terveys-turvayhdistykset, sekä muut järjestötoimijat, aluehallintovirastot ja ELY-keskukset.

Aikataulu

1.3.2019 – 28.2.2021

6. Hankkeen toteutumisen arviointi ja toiminnan jatkaminen hankkeen päättymisen jälkeen

Hankkeen päämäärän arviointi

Hankkeen ohjauksesta vastaavien johtoryhmän ja ohjausryhmän laadullinen arvio hankkeen päämäärän toteutumisesta hankesuunnitelmassa asetun päämäärän ja tavoitteiden sekä työpakettien toteutumisen näkökulmasta.

Hankkeen tavoitteiden ja työpakettien arviointi

1. Hyvillä käytännöillä vastataan arjen paikallisiin haasteisiin – Arjen turvaa -työkalupakki

Määrällinen arviointi:

- Työkalupakissa on jokaiseen teemaverkostoon (5-7 teemaverkostoa) on vähintään viisi hyväksi käytännöksi tunnistettua ja tunnustettua työvälinettä. Hyviä käytäntöjä on dokumentoitu työkalupakissa 25–35 kappaletta.
- Työkalupakki on saatu kiinnitettyä sopivalle ja helposti löydettävälle alustalle (esim. Kuntaliitto) ja hankkeen jälkeisestä ylläpidosta sekä päivittämisestä on sovittu.

Laadullinen arviointi:

- Hankkeen keskeisten toimijaryhmien (johtoryhmä, ohjausryhmä ja teemaverkostot) jäsenten arvio ja palaute työkalupakin toimivuudesta ja hyvien käytäntöjen vastaavuudesta paikallisiin haasteisiin.

2. Verkostot tukevat asukkaiden hyvinvointia – Arjen turvaa -verkostot

Määrällinen arviointi:

- Paikallisista tarpeista kumpuaviin tarpeisiin on perustettu 5-7 teemaverkostoa.
- Teemaverkostot ovat kokoontuneet hankeaikana vähintään 30 kertaa.

Laadullinen arviointi:

- Hankkeen keskeisten toimijaryhmien (johtoryhmä, ohjausryhmä ja teemaverkostot) jäsenten arvio ja palaute teemaverkostojen toimivuudesta ja vastaavuudesta asukaslähtöisiin tarpeisiin.

3. Kokemustieto ja verkostojen tunnetuksi tekeminen viestinnän keinoin – Arjen turvaa -viestintä

Määrällinen arviointi:

- Ohjausryhmässä on määritelty viestinnän keskeisimmät kohderyhmät.
- Viestintäsuunnitelmat kohderyhmittäin on tehty.
- On otettu käyttöön kohderyhmille tarkoituksen mukaiset viestintävälineet ja -kanavat.

Laadullinen arviointi:

- Hankkeen keskeisten toimijaryhmien (johtoryhmä, ohjausryhmä, teemaverkostot ja viestinnän kohderyhmät) jäsenten arvio ja palaute viestinnän ja viestintävälineiden toimivuudesta.

Jatkuvuus hankkeen jälkeen

Hankkeessa kehitetään uutta verkostomaista toimintatapaa, jossa hyviä käytäntöjä osataan yhdessä kehittää ja jalostaa. Verkostomaisen toimintakulttuurin näkökulmasta sote- ja maakuntauudistus ja samalla kuntien tehtävissä tapahtuvat muutokset luovat hyvät edellytyksen toimintakulttuurin muutoksen näkökulmasta. Tuli uudistus tai ei, niin nyt on aikaikkuna muutokseen auki. Yhteiskunnan taloudelliset resurssit eivät tule lisääntymään, joten uusia toimintatapoja tarvitaan, jotta harvaan asutun alueen asukkaiden hyvinvointia ja paikallistalouden elinvoimaa pystytään parantamaan.

7. Tiedottaminen

Hyvistä käytännöistä sekä paikallisista ja alueellisista onnistumisista monikanavaisesti viestimällä luodaan uskoa harvaan asutun maaseudun kehittämiseen ja tulevaisuuteen. Viestinnän avulla tuodaan esille mahdollisuuksia, joita yhdessä voidaan ottaa käyttöön ja jatkojalostaa. Viestintä on hankkeen ydintehtävän eli olemassa olevien resurssien koordinaatioon ja yhteen sovittamiseen.

Tapaamiset ja verkostot: Kuntien väliset tapaamiset, kuntien ja maakunnan väliset tapaamiset sekä molempien maakuntien ja kuntien väliset tapaamiset. Kaikissa näissä kuntien ja maakuntien yhteistyökumppanit ovat mukana. Etäyhteyksiä hyödynnetään.

Muu viestintä: nettisivut (hyvät käytännöt koottuna), some-kanavat

8. Kustannukset ja rahoitus

Kustannukset

	Kustannukset/vuosi	Kok.kustannukset/2 v.
Palkat	235 000	270 000
Palkkiot	2 000	4 000
Vuokrat	5 000	10 000
Ostopalvelut	6 000	12 000
Matkakulut	18 000	36 000
Muut välittömät kulut	1 000	2 000
Yht. ilman Flat rate	267 000	534 000
Laskennalliset yleiskustannukset (Flat rate 15%)	35 250	70 500
Kokonaiskustannukset yhteensä	302 250	604 500

Rahoitus

	Kustannukset/ vuosi	Kokonaiskustannukset
Maaseuturahasto 95 %		574 275
Kunnat 5 % (40 kunnan mukaan)		30 225
Yhteensä		604 500